

Врз основа на член 18 став (2) од Законот за наставници во основните и средните училишта („Службен весник на Република Македонија“ бр. 10/15), министерот за образование и наука донесе

П РА В И Л Н И К

за основните професионални компетенции на наставниците

во основните и средните училишта по подрачја

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
СКОПЈЕ

Датум: 24. 06. 2015

Орг. единица	Број	Примат	Вредност
01	1015/1	-	

Член 1

Со овој правилник се утврдуваат основните професионални компетенции на наставниците во основните и средните училишта по подрачја (во натамошниот текст: основните професионални компетенции).

Член 2

Основните професионални компетенции опфаќаат основни знаења, способности и вештини коишто ги поседува наставникот за да може квалитетно да ја обавува наставничката професија.

Основните професионални компетенции опфаќаат професионални вредности, професионални знаења и разбирања, како и професионални способности и вештини во следните подрачја:

1. Знаења за наставниот предмет и за воспитно образовниот систем;
2. Поучување и учење;
3. Создавање на стимулативна средина за учење;
4. Социјална и образовна инклузија;
5. Комуникација и соработка со семејството и заедницата;
6. Професионален развој и професионална соработка.

Член 3

Во подрачјето Знаења за наставниот предмет и за воспитно-образованиот систем се опфатени две потподрачја:

- знаење за наставниот предмет и
- знаење за воспитно-образовниот систем.

Основните професионални компетенции на наставникот од потподрачјето знаење за наставниот предмет се однесуваат на знаење за содржинската основа на наставниот предметот, разбирање на неговата променлива структура, пронаоѓање, поврзување и надополнување на содржините на предметот со други наставни предмети,

како и користење на најсоодветните начини за реализација на наставата по соодветниот наставен предмет, за да се направи интересен и привлечен за учениците.

Основните професионални компетенции од потподрачјето знаење за воспитно-образовниот систем се однесуваат на познавање и почитување на законските и подзаконските акти, како и други нормативни акти, преку коишто се обезбедува реализација на целите на воспитанието и образованието.

Основните професионални компетенции што треба да ги поседува наставникот од ова подрачје се дадени во прилог бр.1 и се составен дел на овој правилник.

Член 4

Во подрачјето Поучување и учење се опфатени четири потподрачја:

- планирање и подготовка на наставата,
- реализација на наставата,
- оценување на учениците и
- познавање на учениците и излегување во пресрет на нивните потреби.

Основните професионални компетенции на наставникот од потподрачјето планирање и подготвување на наставата се однесуваат на начинот на кој тој ја планира наставата, познавањето на компонентите на планирање и видовите планирање на наставата.

Основните професионални компетенции на наставникот од потподрачјето реализација на наставата се однесуваат на познавањето и користењето современи стратегии за реализација на наставата, познавањето на методичките приоди специфични за наставниот предмет и образовната технологија специфична за предметот.

Основните професионални компетенции на наставникот од потподрачјето оценување на учениците се однесуваат на познавањето современи и различни методи на следење и оценување на учениците, нивните можности и ограничувања, како и на познавањето на пропишаните стандарди за постигањата и за формативно и сумативно оценување.

Основните професионални компетенции на наставникот од потподрачјето познавање на учениците и излегување во пресрет на барањата на учениците се однесуваат на познавањето на развојните карактеристики, индивидуалните разлики, интересите и претходните искуства на учениците, новите научни сознанија за учењето и развојот на учениците како и разбирањето на потребата од кариерно советување на младите.

Основните професионални компетенции што треба да ги поседува наставникот од ова подрачје се дадени во прилог бр.2 и се составен дел на овој правилник.

Член 5

Во подрачјето Создавање на стимулативна средина за учење се опфатени две потподрачја:

- создавање на безбедна и стимулативна средина за учење и
- училишна клима.

Основните професионални компетенции на наставникот од потподрачјето создавање на безбедна и стимулативна средина за учење се однесуваат на разбирањето на начините на коишто средината го поттикнува и овозможува учењето, на потенцијалите и можностите на различни средства за учење вклучувајќи ја ИКТ, на познавањето на можните закани по физичката и психичката безбедност на учениците, како и на познавањето различни начини за справување со кризни ситуации во училиштето, и механизми за справување со случаи на насилство и дискриминација по било која основа.

Основните професионални компетенции на наставникот од потподрачјето училишна клима се однесуваат на познавањето на карактеристиките и начините за создавање позитивна клима за учење, на стратегии за менаџмент во училница, како и на разбирањето дека комуникацијата е моќно средство во учењето. Компетенциите на наставникот од ова подподрачје подразбираат и поседување знаења за техники и стилови на комуникација.

Основните професионални компетенции што треба да ги поседува наставникот од ова подрачје се дадени во прилог бр.3 и се составен дел на овој правилник.

Член 6

Основните професионални компетенции од подрачјето Социјална и образовна инклузија се однесуваат на познавањата на наставникот за различни концепти и модели за инклузивно образование, конвенциите за правата на децата и за антидискриминација, различните видови ученици на кои им е потребна дополнителна поддршка во образованието: посебни образовни потреби, тешкотии во учењето и недостатоци од социо-економски причини, како и разбирањето на социјалните и културните фактори и начинот на коишто тие влијаат на образованието и социјална кохезија.

Основните професионални компетенции што треба да ги поседува наставникот од ова подрачје се дадени во прилог бр.4 и се составен дел на овој правилник.

Член 7

Основните професионални компетенции од подрачјето Соработка со семејствата и локалната заедница се однесуваат на познавањето на различни начини за соработка со семејството и локалната заедница и можности за нивно учество во животот во училиштето, како и на разбирање на значењето на семејството и локалната заедница за животот и работата на училиштето.

Основните професионални компетенции што треба да ги поседува наставникот од ова подрачје се дадени во прилог бр.5 и се составен дел на овој правилник.

Член 8

Во подрачјето Професионален развој и професионална соработка се опфатени две потподрачја:

- професионален развој и
- професионална соработка.

Основните професионални компетенции на наставникот од потподрачјето професионален развој се однесуваат на познавањето на компетенциите за наставници, ефективните модели и можности за професионален развој и напредување во наставничката професија, како да се изработи личен план за професионален развој и да се развие сопствена филозофија за професијата, како и на разбирањето на комплексноста на наставничката професија и одговорноста што таа ја носи, знаењето дека е потребно да се дополнуваат и надградуваат знаењата и вештините со континуирана едукација.

Основните професионални компетенции на наставникот од потподрачјето професионална соработка се однесуваат на познавањето на кодексот за комуникација со колегите и ја разбира важноста од соработката со нив, на различни начини и преку различни форми.

Основните професионални компетенции што треба да ги поседува наставникот од ова подрачје се дадени во прилог бр.6 и се составен дел на овој правилник.

Член 9

Овој правилник влегува во сила наредниот ден од денот на неговото донесување, а ќе се отпочне да се применува од учебната 2015/2016 година.

Министер за образование и наука,

Abdilaqim Ademi

Бр. 12-11338/1
25 06 2015 години

Прилог бр.1 – Подрачје: ЗНАЕЊЕ ЗА НАСТАВНИОТ ПРЕДМЕТ И ЗА ВОСПИТНО-ОБРАЗОВНИОТ СИСТЕМ

А. Професионални знаења и разбирања	Б. Професионални способности и вештини
Потподрачје: ЗНАЕЊЕ ЗА НАСТАВНИОТ ПРЕДМЕТ	
<ol style="list-style-type: none"> 1. ја познава предметната материја на која ги поучува учениците и знае како таа е поврзана со другите наставни предмети; 2. ги познава клучните поими во наставниот предмет и нивната поврзаност; 3. ги следи новите сознанија од наставниот предмет; 4. ги следи најновите техничко-технолошки достигнувања во структурата¹; 5. го сфаќа значењето на поврзаноста на стручното образование со потребите на пазарот на трудот¹; 6. ја разбира поврзаноста меѓу наставните содржини и кариерниот развој на учениците; 7. ги познава наставниот план и програма и односите меѓу нивните компоненти (на пр. цели, содржини, дидактички насоки, поими, активности); 8. ги познава основните методи за истражување во научната област на која припаѓа наставникот предмет; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. новите сознанија од наставниот предмет на соодветен начин ги вклучува во поучувањето; 2. е фокусиран на реализација на целите од наставниот предмет; 3. ги обединува знаењата околу клучните поими во наставниот предмет; 4. ги поврзува наставните содржини за постигнување на меѓупредметните цели во текот на сите воспитно-образовни активности; 5. користи методи, техники и алатки за оспособување на учениците за себе-претставување; 6. ги поврзува целите на наставата со најновите техничко-технолошки достигнувања во структурата и потребите на пазарот на трудот¹; 7. кај учениците предизвикува интерес кон наставниот предмет; 8. кај учениците развива критички однос кон материјата од наставниот предмет и им помага да ги проценуваат од аспект на нивната научна заснованост;
Потподрачје: ЗНАЕЊЕ ЗА ВОСПИТНО ОБРАЗОВНИОТ СИСТЕМ	
<ol style="list-style-type: none"> 9. го познава образовниот систем, особено подсистемот на образование во кој работи, вклучувајќи ја и законската регулатива; 10. ги познава програмските документи за подсистемот на образование во кој работи; 11. ги разбира современите образовни тенденции. 	<ol style="list-style-type: none"> 9. се раководи според општите принципи на системот на воспитание и образование.

¹ Овие компетенции се однесуваат само на наставниците по практична настава и стручно-теоретски предмети во средните стручни училишта

Прилог бр.2 – Подрачје: ПОУЧУВАЊЕ И УЧЕЊЕ

А. Професионални знаења и разбирања	Б. Професионални способности и вештини
Подподрачје: ПЛАНИРАЊЕ И ПОДГОТОВКА НА НАСТАВАТА	
<ol style="list-style-type: none">1. ги знае компонентите за успешно планирање на наставата;2. познава различни видови планирања на наставата;	<ol style="list-style-type: none">1. го планира поучувањето и учењето според пропишаните програми и стандарди и според потребите на учениците;2. планира настава што ќе се реализира кај работодавач²;3. избира и подготвува активности, наставни средства, работни материјали и инструменти за следење на учениците во согласност со планираните цели;4. планира врз основа на рефлексивната на сопствената работа и повратна информација од учениците;

² Овие компетенции се однесуваат само на наставниците кои предаваат во средните стручни училишта

А. Професионални знаења и разбирања	Б. Професионални способности и вештини
Подподрачје: РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВАТА	
<p>3. познава современи стратегии за реализација на наставата;</p> <p>4. ги познава методичките приоди специфични за наставниот предмет;</p> <p>5. ја познава образовната технологија специфична за предметот;</p> <p>6. има основни методички познавања за меѓупредметни содржини.</p>	<p>5. процесот на настава и учење го фокусира на ученикот;</p> <p>6. користи современи приоди и методи кои се во согласност со целите на наставата, потребите и можностите на учениците;</p> <p>7. применува современи наставни средства и помагала;</p> <p>8. ги активира учениците со добро осмислени прашања кои поттикнуваат повисоки мисловни процеси;</p> <p>9. создава и одржува отворена и стимулативна средина која поттикнува истражување, учење и независност;</p> <p>10. ги развива кај учениците вештините за повисоки ниво на мислење и решавање проблеми;</p> <p>11. систематски ги воведува учениците во научната дисциплина;</p> <p>12. ја поврзува предметната содржина со други предмети и содржини и со нивна практична примена во секојдневниот живот и ги прави содржините релевантни за учениците;</p> <p>13. ги следи трендовите за различни професии и соодветно ги применува податоците во процесот на образование за кариера;</p> <p>14. ја прави наставата интересна и поттикнува интерес кај учениците за учење на наставниот предмет;</p> <p>15. поучувањето и учењето го прилагодува на ситуацијата и контекстот;</p> <p>16. поучувањето и учењето го прилагодува со производниот или услужниот процес кај работодавачот кај кој се изведува практична обука на ученикот³;</p> <p>17. гради кај учениците високи лични стандарди за успех, позитивен став кон учењето и надвор од наставата и развива вештини за доживотно учење;</p> <p>18. планира и реализира дополнителни активности со кои се зајакнува и проширува стекнатото знаењето (домашна работа, посети, екскурзии, соработка, проекти, и тн.).</p>

³ Овие компетенции се однесуваат само на наставниците практична настава и стручно-теоретски предмети во средните стручни училишта

А. Професионални знаења и разбирања	Б. Професионални способности и вештини
Подподрачје: ОЦЕНУВАЊЕ НА УЧЕНИЦИТЕ	
<p>7. знае дека примарна цел на оценувањето е унапредување на постигањата на учениците;</p> <p>8. знае современи и различни методи на следење и оценување и нивните можности и ограничувања;</p> <p>9. ги познава пропишаните стандарди за постигања и за формативно и сумативно оценување.</p>	<p>19. има високи очекувања за развојот и постигањата на учениците;</p> <p>20. систематски го следи напредувањето на учениците, ги бележи сознанијата и им дава квалитетна⁴ повратна информација;</p> <p>21. избира и применува стратегии за оценување соодветни на целите;</p> <p>22. ги вклучува учениците во оценувањето и создава позитивна клима за да може да ги покажат своите постигања;</p> <p>23. формира валидни и објективни сумативни оценки, ги презентира и образложува;</p> <p>24. ги анализира и интерпретира податоците од оценувањето и ги користи за планирање на понатамошното учење на учениците;</p> <p>25. ги информира родителите⁵ за напредокот на нивното дете, редовно и квалитетно;</p> <p>26. постигањата на образовните цели за учениците ги мери преку формативно и сумативно оценување;</p> <p>27. дијагностичкото и формативното оценување го прави навремено и соодветно;</p> <p>28. ги почитува стандардите за оценување на ниво на држава;</p> <p>29. ги анализира и ги зема предвид резултатите од следењето и оценувањето на ученикот од страна на стручниот и друг кадар при изведување на практична обука кај работодавачот⁶.</p>

⁴ Редовна, јасна и навремена

⁵ Под родител се подразбира и законски застапник, старател.

⁶ Овие компетенции се однесуваат само на наставниците практична настава и стручно-теоретски предмети во средните стручни училишта

А. Професионални знаења и разбирања	Б. Професионални способности и вештини
Подподрачје: ПОЗНАВАЊЕ НА УЧЕНИЦИТЕ И ИЗЛЕГУВАЊЕ ВО ПРЕСРЕТ НА НИВНИТЕ ПОТРЕБИ	
<p>10. ги знае развојните карактеристики на учениците;</p> <p>11. ги познава индивидуалните разлики, интересите и претходните искуства на учениците;</p> <p>12. ги знае актуелните трендовите на живеење и потребите на младите;</p> <p>13. ја разбира потребата од кариерно советување на младите;</p> <p>14. е во тек со новите научни сознанија за учењето и развојот на учениците.</p>	<p>30. ги познава учениците и условите во кои што тие живеат и постапува доверливо со податоците со кои располага;</p> <p>31. ги идентификува слабите и силните страни на секој ученик и го развива неговиот потенцијал;</p> <p>32. предвидува можни начини на реакција на ученикот и на соодветен начин се справува со нив;</p> <p>33. начините на работа ги прилагодува на развојните карактеристики и стилови и стратегии на учење на учениците;</p> <p>34. се грижи за севкупниот развој на ученикот, вклучително и неговиот кариерен развој;</p> <p>35. ги води учениците низ процесот на учење, придонесува за позитивно однесување;</p> <p>36. ги мотивира учениците за активно користење на слободното време;</p> <p>37. ги сослушува и почитува ставовите, мислењата и интересите на учениците;</p> <p>38. им помага на учениците да станат свесни за процесот за сопственото учење и ги оспособува учениците за самостојно учење и истражување.</p>

Прилог бр.3 – Подрачје: СОЗДАВАЊЕ СТИМУЛАТИВНА СРЕДИНА ЗА УЧЕЊЕ

А. Професионални знаења и разбирања	Б. Професионални способности и вештини
Подподрачје: СОЗДАВАЊЕ НА БЕЗБЕДНА И СТИМУЛАТИВНА СРЕДИНА ЗА УЧЕЊЕ	
<ol style="list-style-type: none"> 1. разбира на кој начин средината го поттикнува и овозможува учењето; 2. ги знае потенцијалите и можностите на различни средства за учење вклучувајќи ја ИКТ; 3. ја познава дејноста, организацијата, технологијата и опремата кај работодавачите⁷; 4. ги знае мерките за безбедност и заштита при работа⁷; 5. знае за можните закани по физичката и психичката безбедност на учениците; 6. познава различни начини за справување со кризни ситуации во училиштето; 7. знае механизми за справување со случаи на насилство и дискриминација по било која основа. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. организира стимулативна средина за учење (пр. охрабрува различно мислење, има позитивен однос кон грешките и сл.); 2. го организира просторот за учење во согласност со видот на активностите и интересите на учениците; 3. обезбедува користење на разни извори, материјали и средства во процесот на учење, вклучувајќи и безбедно користење на ИКТ; 4. идентификува соодветни машини, уреди и алати за практична обука на учениците и обезбедува нивно соодветно и безбедно користење⁷; 5. на учениците им пружаат помош во адаптирањето на училишната средина, соодветно на возраста; 6. заедно со своите ученици учествува во разни училишни и вонучилишни активности; 7. користи соодветни стратегии за кризна интервенција во училиштето; 8. користи соодветни начини за справување со насилство и дискриминација.

⁷ Овие компетенции се однесуваат само на наставниците практична настава и стручно-теоретски предмети во средните стручни училишта

А. Професионални знаења и разбирања	Б. Професионални способности и вештини
Подподрачје: УЧИЛИШНА КЛИМА	
<p>8. ги познава карактеристиките и начините за создавање позитивна клима за учење;</p> <p>9. познава стратегии за менаџмент во училиница;</p> <p>10. разбира дека комуникацијата е моќно средство во учењето;</p> <p>11. поседува знаења за техники и стилови на комуникација;</p> <p>12. ги познава правилата на комуникација кај работодавачот⁸;</p> <p>13. разбира дека климата во паралелката најмногу зависи од наставникот/та</p> <p>14. е модел за етичност и чесност.</p>	<p>9. создава позитивна работна клима во училиницата во согласност со потребите на сите ученици;</p> <p>10. ја почитува личноста на ученикот, ја поттикнува и развива неговата самодоверба и самопочитување;</p> <p>11. заедно со учениците воспоставува правила на однесување во училиницата и служи како модел за нивно почитување;</p> <p>12. користи вештини за разрешување конфликти и ги развива истите кај учениците;</p> <p>13. создава услови што поттикнуваат чувство за припадност, взаемно почитување и придонес кон училишната заедница;</p> <p>14. поттикнува и поддржува тимска работа кај учениците;</p> <p>15. користи соодветна техника или стил на комуникација во зависност од учениците и ситуацијата;</p> <p>16. користи комуникациски стратегии за почитување на културните и родовите разлики кои може да влијаат на климата во училиницата;</p> <p>17. комуникацијата со учениците ја заснова врз почит и внимание, промовирајќи ги позитивните вредности, ставови и однесувања кои ги очекува и од своите ученици;</p> <p>18. користи современи средства за комуникација (е-пошта, социјални мрежи, блогови и сл.).</p>

⁸ Овие компетенции се однесуваат само на наставниците кои предаваат во средните стручни училишта

Прилог бр.4 – Подрачје: СОЦИЈАЛНА И ОБРАЗОВНА ИНКЛУЗИЈА

А. Професионални знаења и разбирања	Б. Професионални способности и вештини
Подподрачје: СОЦИЈАЛНА И ОБРАЗОВНА ИНКЛУЗИЈА	
<ol style="list-style-type: none">1. познава различни концепти и модели за инклузивно образование;2. ги разбира социјалните и културните фактори како тие влијаат на образованието и како образованието придонесува за социјална кохезија;3. ги знае различните видови ученици на кои им е потребна дополнителна поддршка во образованието: посебни образовни потреби, тешкотии во учењето и недостатоци од социо-економски причини;4. ги знае конвенциите за правата на децата и за антидискриминација.	<ol style="list-style-type: none">1. учествува во процесот на идентификација на специфичните образовни потреби заедно со стручната служба и користи различни методи за диференцијација и индивидуализација на наставата;2. учествува во тимови за изработка на индивидуални образовни планови;3. користи стратегии кои промовираат почитување на разликите и демократските вредности;4. работи во училишни инклузивни тимови;5. дава подеднакви можности секое дете и семејство да учествуваат во наставните и воннаставните активности, без разлика на психо-физичките способности, полот, етничкото потекло, културата, мајчиниот јазик, религијата, семејната структура, социјалниот и економскиот статус;6. ги подготвува учениците да ги прифатат децата од ранливи групи и децата со посебни образовни потреби.

Прилог бр.5 – Подрачје: КОМУНИКАЦИЈА И СОРАБОТКА СО СЕМЕЈСТВОТО И ЗАЕДНИЦАТА

А. Професионални знаења и разбирања	Б. Професионални способности и вештини
Подподрачје: СОРАБОТКА СО СЕМЕЈСТВОТА И ЛОКАЛНАТА ЗАЕДНИЦА	
<ol style="list-style-type: none">1. го разбира значењето на семејството и локалната заедница за животот и работата на училиштето;2. знае начини за соработка со семејството и локалната заедница и можности за нивно учество во животот во училиштето;3. го познава работното окружување за кое се образуваат учениците во структурата⁹;4. поседува комуникациски знаења и вештини.	<ol style="list-style-type: none">1. промовира доверба и разбирање за градење на партнерства со локалната заедница и семејствата;2. развива ефективна соработка со семејствата и членовите на заедницата во работата на училиштето;3. комуницира со семејствата на соодветен начин со почит и внимание;4. комуницира со локалната средина, социјалните партнери и други релевантни институции во државата и во странство⁹;5. соработува со работодавачи за реализирање на практична обука⁹.

⁹ Овие компетенции се однесуваат само на наставниците практична настава и стручно-теоретски предмети во средните стручни училишта

Прилог бр.6 – Подрачје: ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ И ПРОФЕСИОНАЛНА СОРАБОТКА

А. Професионални знаења и разбирања	Б. Професионални способности и вештини
Подподрачје: ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ	
<ol style="list-style-type: none"> 1. ја разбира комплексноста на наставничката професија како и одговорноста што таа ја носи; 2. ги познава компетенциите за наставници; 3. ги знае ефективните модели и можности за професионален развој и напредување во наставничката професија; 4. е информиран за стручните настани во образованието; 5. ги дополнува и надоградува знаењата и вештините со континуирна едукација; 6. знае како да изработи личен план за професионален развој и да развие сопствена филозофија за професијата. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. континуирано ја унапредува сопствената педагошка пракса врз основа на следењето на промените и новините во системот на образование , врз основа на рефлексивна и самоевалуација; 2. ја унапредува својата работа користејќи знаења стекнати преку стручно усовршување (формално, неформално и информално); 3. ги идентификува сопствените образовни потреби и го планира својот професионален развој; 4. развива и применува рефлексивни вештини за анализирање и подобрување на сопствената пракса; 5. ги унапредува професионалните знаења и вештини преку непосредна обука кај работодавач¹⁰; 6. поттикнува и реализира заедничко истражување и учење за подобрување на наставните практики; 7. следи стручна литература од наставниот предмет и друга педагошко-психолошка литература;
Подподрачје: ПРОФЕСИОНАЛНА СОРАБОТКА	
<ol style="list-style-type: none"> 7. го знае кодексот за комуникација со колегите и ја разбира важноста од соработката со нив; 8. е информиран за професионалните здруженија на наставници. 	<ol style="list-style-type: none"> 8. активно промовира колегијални односи и соработува со колегите; 9. ја почитува професионална етика и одговорно се однесува кон задолженијата и кон колегите; 10. членува во професионални здруженија на наставници; 11. соработува со стручните работници и лица во и надвор од училиштето.

¹⁰ Овие компетенции се однесуваат само на наставниците практична настава и стручно-теоретски предмети во средните стручни училишта